

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Г.Я. Пархоменко, В.М. Якимець (Київ)

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Резюме. У ході дослідження встановлено, що в динаміці п'яти років (2006–2010 рр.) збільшилася кількість закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), які надають амбулаторно-поліклінічну та стаціонарозамінну медичну допомогу, водночас зменшилося число лікарняних закладів і знизився рівень забезпечення населення лікарняними ліжками.

Ключові слова: заклади охорони здоров'я, забезпеченість, мережа, зміни.

Кожна країна прагне удосконалити існуючу систему охорони здоров'я шляхом перетворень, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я, підвищенню рівня, якості та ефективності лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ). Можливості охорони здоров'я різні в кожній країні і залежать від економічного та політичного розвитку, менталітету населення, економічного та соціального стану різних верств суспільства [1;5].

У країнах СНД необхідність удосконалення охорони здоров'я зумовлена недостатнім фінансуванням та неефективністю використання наявних ресурсів [8].

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), сучасна система охорони здоров'я має забезпечувати доступність медичних послуг для тих, хто їх найбільше потребує, характеризуватися високою якістю і безпечністю медичних послуг та забезпечувати максимально можливі результати для здоров'я на популяційному рівні. Сьогодні система охорони здоров'я за умови її ефективної організації може забезпечити зменшення рівня загальної смертності населення [5].

Актуальними питаннями подальшого розвитку охорони здоров'я в Україні слід вважати:

- розмежування первинної, вторинної та третинної медичної допомоги;
- пріоритетний розвиток первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД);
- розвиток стаціонарозамінних технологій;
- цільове перепрофілювання та спеціалізація ліжкового фонду відповідно до рівня захворюваності населення на тій чи іншій адміністративній території;
- створення госпітальних округів;
- використання соціологічного моніторингу думки медичних працівників і населення стосовно шляхів розвитку охорони здоров'я [1;3].

Реорганізація мережі ЗОЗ на основі урахування їх медичної ефективності, ресурсного та фінансового за-

безпечення з метою переходу на сучасну диференційовану багаторівневу систему медичного забезпечення, яка сприятиме оптимальнішому використанню наявних кадрових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів, водночас забезпечуючи доступність та якість медичної допомоги, підвищення соціальної і економічної системи охорони здоров'я на місцевому, регіональному та державному рівнях почалася в Україні [2;4].

Сьогодні в Україні не передбачене чітке розмежування функцій замовника і постачальника медичних послуг. Бюджетні медичні заклади надають послуги та отримують фінансування без контактів з місцевими органами влади (платниками послуг) [7–9].

Медичну допомогу слід надавати, чітко дотримуючись маршруту пацієнта, де першим етапом є ПМСД. На жаль, в Україні первинна ланка практично не впливає на медичний маршрут пацієнта. Самостійно звертається до лікарів-спеціалістів 29%, до стаціонарів – 17% пацієнтів. І тому медична допомога майже у 45% надається на вищих, ніж необхідно, рівнях [3;6;8].

Мета роботи – вивчити зміни мережі закладів охорони здоров'я України в динаміці 2006–2010 рр.

Матеріали та методи

У роботі використано дані галузевої статистики за 2006–2010 рр., а також статистичний, істотно-інформаційний та аналітичний методи.

Результати дослідження та їх обговорення

Мережа ЗОЗ системи МОЗ України має тенденцію до змін. Так, у 2006–2010 рр. кількість амбулаторно-поліклінічних закладів (АПЗ) збільшилася на 77 одиниць (відповідно з 6792 до 6869) за рахунок зменшення на 180 лікарняних закладів (відповідно з 2622 до 2442).

Таблиця 1
Динаміка змін мережі та кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я системи МОЗ України
у 2006–2010 рр.

Показник	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Показники динаміки мережі</i>					
Число					
- амбулаторно-поліклінічних закладів	6792	6842	6888	6880	6869
- закладів, які мають денні стаціонари	4800	4910	5047	5111	5165
- закладів, які мають стаціонари вдома	4420	4629	4586	4609	4687
- лікарняних закладів	2622	2574	2537	2487	2442
Диспансерів					
- лікарняних ліжок (усього)	406 870	404 212	402 955	397 167	394 374
на 10 тис. населення	87,6	87,51	87,67	86,75	86,49
Кількість					
- ліжок у денних стаціонарах (усього)	63 514	65 160	66 105	67 736	69 045
на 10 тис. населення	13,7	14,1	14,4	14,8	15,1
<i>Показники зміни кадрового потенціалу</i>					
Чисельність					
- лікарів, включаючи зубних, (усього)	198 235	195 555	198 358	199 725	199 050
на 10 тис. населення	42,7	42,3	43,16	43,4	43,7
- лікарів, без зубних (усього)	195 956	195 555	196 198	197 648	197 065
на 10 тис. населення	42,0	42,3	42,69	43,0	43,2

Відповідно, зі зменшенням лікарняних закладів скоротилася кількість ліжок на 1246 (відповідно з 406 870 до 394 374). При розрахунку на 10 тис. населення цей показник знизився на 1,11 (відповідно з 87,6 до 86,49), (табл. 1).

З таблиці 1 видно, що за останні 5 років значно збільшилась кількість ліжок (усього) у денних стаціонарах на 5531 ліжко (з 63 514 у 2006 р. до 69 045 у 2010 р.). За цей період показник кількості ліжок на 10 тис. населення зріс на 1,4.

Показники зміни кадрового потенціалу також дещо зросли. Так, чисельність лікарів, включаючи зубних, збільшилась на 815 осіб. Також підвищився показник розрахунку на 10 тис. населення на 1,0. Збільшилась чисельність лікарів, без зубних (усього) на 1109 осіб. Відповідно зріс показник на 10 тис. населення на 1,2.

ПМСД виконує головну роль і є центральною ланкою системи охорони здоров'я України, основними за-

собом надання медико-санітарної допомоги. Її діяльність спрямована на вирішення проблем збереження і зміцнення здоров'я всього населення і є однією з найефективніших стратегій підвищення результативності системи охорони здоров'я в цілому, а також справедливого розміщення та раціонального використання коштів у галузі охорони здоров'я України.

У 2006–2010 рр. сталися зміни у мережі АПЗ України (табл. 2).

Кількість АПЗ за останні 5 років збільшилась на 77 установ. Число поліклінічних відділень при міських лікарнях зменшилося на 111 (з 627 у 2006 р. до 516 у 2010 р.). У 2007 р. цей показник був 548, а у 2008 р. він збільшився на 63 відділення і становив 611. У 2009 р. він зменшився на 15 відділень, а у 2010 р. – ще на 80 од. порівняно з 2009 р.

Показник поліклінічних відділень при обласних лікарнях у 2006 р. дорівнював 25, а у 2009–2010 рр. він

Таблиця 2

Динаміка змін мережі амбулаторно-поліклінічних закладів системи МОЗ України у 2006–2010 рр.

Кількість	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
Амбулаторно-поліклінічні заклади (усього), у т.ч.:	6792	6842	6888	6880	6869
поліклінічні відділення при:					
- міських лікарнях	627	548	611	596	516
- обласних лікарнях	25	25	26	27	27
- центральних районних лікарнях	477	474	473	472	471
- дільничних лікарнях	648	609	580	555	521
- пологових будинках	90	89	89	88	87
Диспансери	370	369	369	362	357

майже не змінився (27). Порівняно з 2006 р. кількість поліклінічних відділень при обласних лікарнях збільшилася на 2 установи.

Поліклінічні відділення при центральних районних лікарнях у 2006 р. становили 477 установ, а у 2010 р. – на 6 менше (471).

Поліклінічні відділення при дільничних лікарнях у 2010 р. склали 521, порівняно з 2006 р. їх кількість зменшилася на 127, яких було 648.

У пологових будинках кількість поліклінічних відділень постійно зменшувалася. (порівняно з 2006 р. – на 3 од.).

У диспансерах в 2010 р порівняно з 2006 р. число поліклінічних відділень скоротилося на 13.

У 2006–2010 рр. система охорони здоров'я України зазнала реструктуризації, спостерігалось розмежування первинної, вторинної та третинної медичної допомоги з метою раціонального використання її інфраструктури, упорядкування амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної ланок, спрямовані на справедливість, доступність, якість та ефективність надання медичної допомоги населенню. Продовжувалося впорядкування мережі лікарняних закладів та ліжок у них (табл. 3).

Упорядкування ліжкового фонду проводилося з урахуванням потреб населення у стаціонарній медичній допомозі і не перешкоджало наданню стаціонарної допомоги та роботі лікарняних ліжок.

Забезпеченість населення України стаціонарними ліжками зменшилася з 87,6 на 10 тис. населення у 2006 р. до 86,49 у 2010 р. (на 1,11). Число лікарень скоротилося за рахунок їх перепрофілювання у сільські лікарські амбулаторії. Параметри цього показника коливалися в розрізі областей від 13 у м. Севастополі до

204 у Донецькій та 168 у Дніпропетровській областях. З наведених даних видно, що у деяких областях (Вінницькій, Закарпатській, Харківській та м. Севастополі) не відбулося жодних змін. За цей період кількість лікарняних закладів зменшилась на 180.

У 2006–2010 рр. зросла кількість АПЗ на 77 (з 6792 до 6869), зокрема в: АР Крим, Тернопільській області – на 9; Вінницькій, Рівненській – на 5; Волинській – на 7; Донецькій, Івано-Франківській – на 6; Житомирській, Сумській, Хмельницькій, Черкаській областях і містах Києві та Севастополі – на 1; Закарпатській – на 12; Запорізькій – на 2; Київській – на 8; Львівській – на 15; Одеській – на 4; Чернівецькій області – на 20.

Зменшилася кількість АПЗ у Дніпропетровській області на 11; Кіровоградській, Луганській – на 5; Миколаївській, Херсонській – на 6; Полтавській – на 4; Харківській – на 10; Чернігівській – на 3.

Найбільше відкрито АПЗ у Львівській (+15), Закарпатській (+12), Тернопільській (+9) областях та АР Крим (+9). Кількість АПЗ зменшилася у Дніпропетровській (-11) та Харківській (-10) областях.

У ЗОЗ України інтенсивно впроваджуються стаціонарозамінні заклади. За п'ятирічний період спостерігалось інтенсивне збільшення денних стаціонарів (табл. 4).

У 2010 р. в ЛПЗ функціонувало 5165 денних стаціонарів, що порівняно з 2009 р. (5111) більше на 54 установи. Зросло число ліжок у денних стаціонарах (з 14,8 на 10 тис. населення у 2009 р. до 15,1 у 2010 р.). Показники пролікованих хворих підвищилися відповідно з 563,0 до 582,7 на 10 тис. населення (на 19,7).

Кількість денних стаціонарів збільшилася у Черкаській і Львівській областях на 8, у Чернівецькій – на 17.

Таблиця 3
Динаміка мережі лікувально-профілактичних закладів системи МОЗ України
у 2006–2010 рр.

Адміністративно-територіальна одиниця	Лікарняні заклади					Заклади, які надають амбулаторно-поліклінічну допомогу				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
АР Крим	88	85	84	82	81	252	258	261	264	263
<i>Область</i>										
Вінницька	123	124	121	116	115	308	308	318	316	313
Волинська	56	55	56	56	56	148	147	151	153	155
Дніпропетровська	178	176	174	172	168	451	454	453	464	440
Донецька	222	218	213	208	204	459	466	465	464	465
Житомирська	75	74	74	73	73	290	289	288	289	291
Закарпатська	64	64	65	65	64	301	307	306	313	313
Запорізька	100	98	97	96	92	240	240	242	242	242
Івано-Франківська	77	77	77	78	78	205	209	211	211	212
Київська	127	117	107	96	94	314	320	322	322	322
Кіровоградська	81	79	79	77	74	192	191	191	188	187
Луганська	154	153	152	151	150	296	295	294	293	291
Львівська	131	129	125	122	122	331	337	341	344	346
Миколаївська	67	63	63	61	62	179	170	173	173	173
Одеська	131	129	128	125	123	328	331	337	331	332
Полтавська	138	130	123	118	110	323	321	322	319	319
Рівненська	71	69	69	69	69	177	178	179	182	182
Сумська	70	70	70	70	69	215	215	217	215	216
Тернопільська	67	67	65	64	63	210	214	216	217	219
Харківська	121	123	123	120	121	437	430	431	431	427
Херсонська	68	67	67	66	65	162	165	159	155	156
Хмельницька	77	76	77	79	78	206	208	209	210	207
Черкаська	107	103	97	93	88	212	215	215	214	213
Чернівецька	64	64	65	65	59	165	178	190	193	195
Чернігівська	89	88	87	87	86	203	203	203	201	200
<i>Місто</i>										
Київ	63	63	66	65	65	157	162	163	163	158
Севастополь	13	13	13	13	13	31	31	31	31	32
Україна	2622	2574	2537	2487	2442	6792	6842	6888	6880	6869

У деяких областях кількість денних стаціонарів не змінилася (у Волинській – 106, Закарпатській – 259, Кіровоградській – 136, Луганській – 169, Харківській – 344 та Сумській – 158.

Як стаціонарозамінні заклади широко впроваджуються стаціонари вдома, що є досить ефективним способом використання ресурсів і надання медичної допомоги як міському, так і сільському населенню (табл. 5).

Таблиця 4
Денні стаціонари України у 2009–2010 р.

Адміністративно-територіальна одиниця	Денні стаціонари при амбулаторно-поліклінічних закладах					
	кількість закладів		число ліжок на 10 тис. населення		проліковано хворих на 10 тис. населення	
	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.
АР Крим	195,0	193	8,2	8,2	533,4	555,2
<i>Область</i>						
Вінницька	283,0	282	25,8	25,8	891,9	897,8
Волинська	106,0	106	14,2	14,4	511,5	523,8
Дніпропетровська	243,0	246	16,3	17,3	454,0	490
Донецька	300,0	303	16,2	16,2	700,9	708,1
Житомирська	258,0	259	22,7	23,4	1128,0	1180,9
Закарпатська	259,0	259,0	14,3	14,7	487,3	497,8
Запорізька	166,0	168,0	15,1	15,4	406,7	424,7
Івано-Франківська	175,0	179,0	11,8	12,5	446,4	495,1
Київська	259,0	257,0	16,1	16,4	430,4	433,2
Кіровоградська	136,0	136,0	19,3	20,2	582,8	615,1
Луганська	169,0	169,0	20,8	21,3	534,5	563,0
Львівська	198,0	206,0	7,9	8,2	291,5	304,8
Миколаївська	133,0	139,0	19,4	19,3	696,0	719,7
Одеська	226,0	229,0	9,5	9,7	443,1	468,3
Полтавська	263,0	266,0	14,9	15,2	500,6	498,1
Рівненська	142,0	144,0	16,6	16,7	560,4	576,9
Сумська	158,0	158,0	14,1	14,3	422,8	427,1
Тернопільська	195,0	196,0	14,7	14,8	912,9	947,9
Харківська	344,0	344,0	18,8	19,0	686,4	686,6
Херсонська	114,0	116,0	13,8	14,1	454,4	476,3
Хмельницька	189,0	186,0	15,5	15,7	761,0	796,7
Черкаська	185,0	193,0	13,9	15,4	600,8	662,0
Чернівецька	163,0	180,0	13,2	15,3	533,7	583,2
Чернігівська	172,0	171,0	13,3	13,4	595,1	599,1
<i>Місто</i>						
Київ	70,0	70,0	6,2	6,2	446,4	452,6
Севастополь	10,0	10,0	8,7	8,7	264,0	258,8
Україна	5111,0	5165,0	14,8	15,1	563,0	582,7

Із таблиці 5 видно, що за 3 роки кількість стаціонарів вдома в Україні збільшилася на 80. Однак у Донецькій (-3), Луганській (-3), Кіровоградській (-2),

Миколаївській (-5), Сумській (-4), Черкаській (-1) областях їх стало менше, а у Волинській, Дніпропетровській областях та м. Севастополі порівняно з

Таблиця 5
Стационари вдома у 2007–2010 рр.

Адміністративно-територіальна одиниця	Число закладів				Динаміка змін	Проліковано хворих				Динаміка змін
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.		2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	
АР Крим	22	44	54	91	+69	2779	4398	19021	17 047	+14268
<i>Область</i>										
Вінницька	267	273	276	274	+7	73 306	73 720	73 417	75150	+1844
Волинська	118	115	118	116	-2	23 532	25 332	24 611	24630	+1098
Дніпропетровська	1	1	1	1	0	623	417	434	374	-249
Донецька	294	292	291	291	-3	211 619	205 773	204 993	208 062	-3557
Житомирська	242	245	248	249	+7	77 533	83 127	85 463	90 108	+12 575
Закарпатська	258	259	260	259	+1	49 665	51 055	59 807	62 819	+13 154
Запорізька	182	186	185	185	+3	69 661	70 098	69 844	71 644	+1983
Івано-Франківська	162	165	167	170	+8	44 205	46 538	49 961	55 761	+11 556
Київська	253	257	258	260	+7	62 298	61 845	62 167	61 874	-424
Кіровоградська	141	143	139	139	-2	53 750	54 554	56 690	58 993	+53 618
Луганська	194	193	191	183	-11	110 019	107 384	104 952	105 249	-4770
Львівська	250	254	260	265	+15	159 170	171 493	182 294	188 290	+29 120
Миколаївська	91	84	86	88	-3	48 657	50 442	51 259	52 302	+3645
Одеська	192	208	207	207	+15	71 293	80 215	88 333	91 200	+19 907
Полтавська	273	274	275	279	+6	100 232	97 952	105 390	99 210	-1022
Рівненська	68	78	77	85	+17	23 306	24 380	27 167	29 000	+5694
Сумська	180	179	176	176	-4	78 718	78 002	78 522	77 069	-1649
Тернопільська	181	182	185	184	+3	76 547	79 057	84 119	86 130	+9583
Харківська	330	315	306	333	+3	212 938	207 778	207497	224 170	+11 232
Херсонська	83	88	84	79	-4	25 421	25 368	25 551	24 528	-893
Хмельницька	180	171	181	179	-1	69 581	68 196	73 294	72 866	+3285
Черкаська	189	191	188	190	+1	88 916	88 034	87 873	88 687	-229
Чернівецька	148	155	163	171	+23	35 750	37 441	39 872	40 463	+4713
Чернігівська	159	161	161	161	+2	51 478	53 701	53 913	52 655	+1177
<i>Місто</i>										
Київ	64	66	65	65	+1	243 874	256 736	264 747	272 051	+28 177
Севастополь	7	7	7	7	0	5319	8535	8 757	10 090	+4771
Україна	4529	4586	4609	4687	+158	2 070 190	2 111 571	2 189 948	2 240 422	+2017 032

2007 р. не відкрилося жодного. Найбільше відкрито таких стаціонарів в АР Крим (+32), Одеській (+15), Чернівецькій (+15) та Львівській (+10) областях. Також за 3 роки зріс показник пролікованих хворих на 119 759.

Висновки

У динаміці п'яти років (2006–2010 рр.) збільшилася кількість закладів охорони здоров'я, які надають ам-

булаторно-поліклінічну та стаціонарозамінну медичну допомогу, водночас зменшилося число лікарняних закладів та знизився рівень забезпеченості населення лікарняними ліжками.

Подальші дослідження пов'язані з вивченням ефективності використання ресурсів охорони здоров'я.

Список літератури

1. Лехан В. М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В. М. Лехан, Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко // Україна. Здоров'я нації. – 2010. – № 1 (13). – С. 5–23.
2. Матеріали підсумкової колегії МОЗ України (3 березня 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/8309?print=1>. – Назва з екрана.
3. Основні шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні / за заг. ред. В. М. Лехан, В. М. Рудого. – К., 2005 р. – 168 с.
4. Охорона здоров'я України: стан, проблеми, перспективи. – Київ–Тернопіль, 2009. – 440 с.
5. Системи охорони здоров'я – здоров'я – благополуччя : матеріали Європейської міністерської конференції ВООЗ по системам охорони здоров'я, Таллінн, Естонія, 25–27 червня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.who.int/en>. – Назва з екрана.
6. Стратегічні підходи до розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини / Г. О. Слабкий, Ю. Б. Ященко, М. В. Шевченко [та ін.] // Сімейна медицина. – 2009. – № 3 (29). – С. 85.
7. Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2008 рік / за ред. В. М. Князевича. – К. : МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2009. – 384 с.
8. Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2010 рік / за ред. О. В. Аніщенко. – К. : МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2011. – 544 с.
9. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2010 рік / за ред. О. В. Аніщенко. – К. : МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2011. – 459 с.

Характеристика сети учреждений здравоохранения Украины

Г.Я. Пархоменко, В.Н. Якимец (Київ)

В ходе исследования установлено, что в динамике пяти лет (2006–2010 гг.) увеличилось количество учреждений здравоохранения, которые оказывают амбулаторно-поликлиническую и стационарозаменимую медицинскую помощь, в то же время уменьшилось число лечебных учреждений и снизился уровень обеспечения населения больничными койками.

Ключевые слова: учреждения здравоохранения, обеспеченность, сеть, изменения.

Characteristic of health care institutions network of Ukraine

G. Ya. Parkhomenko, V. M. Yakimets (Kyiv)

During research has been established that in dynamics of five years (2006–2010) level of availability of health facilities which render outpatient and polyclinic medical care has increased, the quantity of medical institutions at the same time has reduced and level of provision of hospital cots has decreased.

Key words: health care institutions, security, network, changes.

Рецензент: канд. мед. наук, доц. О.В. Любінець.